

Ministerie van Defensie
Directie Materieel, Vastgoed, Leefomgeving en
Duurzaamheid
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Natuur en Milieufederatie Limburg
Kapellerpoort 1, Roermond
info@nmflimburg.nl

Datum 9 juli 2025
Onderwerp Zienswijze Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) en bijbehorende MER-rapporten

Bijlage Akoestisch onderzoek. Beoordeling geluid in relatie tot mens en dier

De Natuur en Milieufederatie Limburg (NMF Limburg) dient hierbij samen met Werkgroep Behoud de Peel, Gezond Leefmilieu Venray en Stichting Natuur en Rust, een zienswijze in op het Ontwerp Nationaal Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) en de bijbehorende MER-rapporten en bijlagen. Wij onderkennen het belang in deze tijd van een goed toegeruste Defensie, maar hebben wel enkele zorgen over de voorgenomen uitbreiding van de activiteiten van Defensie in Limburg. We geven hieronder eest een algemene reactie op het ontwerp NPRD en delen vervolgens onze belangrijkste zorgen. Ten slotte benoemen wij nog een aantal andere punten.

1. Algemeen

De NMF Limburg is zich bewust van de brede steun voor de versterking van Defensie, maar we hebben wel vraagtekens bij de omvang en onderbouwing van de ruimtebehoefte zoals verwoord in het Ontwerp NPRD. Al in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau werd gesteld dat de krijgsmacht 57 behoeftes met een ruimtevraag had geïdentificeerd. In het verdere proces is deze ruimtebehoefte verder als een gegeven beschouwd. Er is op geen enkele manier kritisch en onafhankelijk gekeken in hoeverre deze ruimtebehoefte voor de verschillende Defensieactiviteiten reëel en proportioneel is. De behoefte van Defensie dient net als de behoeften van alle andere maatschappelijke functies zorgvuldig te worden afgewogen.

2. Locatiespecifieke punten Limburg

De provincie Limburg staat voor grote opgaven op het gebied van natuur. Een deel van het Natuurnetwerk Limburg (NNL) bestaat nog uit (landbouw)grond die moet worden omgevormd tot natuur. In 2022 resteerde een ontwikkelopgave van bijna 1.000 hectare en een inrichtingsopgave van circa 1.270 hectare. Deze moeten uiterlijk in 2027 zijn gerealiseerd. De uitvoering blijft echter achter bij de planning. Bovendien is duidelijk geworden dat alleen de realisatie van het NNL onvoldoende is om de natuurdoelen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) te halen.

Limburg heeft, vergeleken met andere provincies, een grotere opgave. Dat komt doordat in deze provincie 15% van de habitattypen en meer dan 15% van de habitatsoorten uit de Europese Habitatrichtlijn voorkomen. Voor soorten uit de Vogelrichtlijn ligt dat aandeel op iets meer dan 5%. Daarnaast moet Limburg, in het kader van de Bossenstrategie en natuurcompensatie, het bosareaal uitbreiden met 3.500 hectare.

De Provincie Limburg streeft daarnaast naar 10% groenblauwe dooradering (GBDA) in het landelijk gebied. Dit houdt in dat 10% van het landoppervlakte wordt ingericht met groene en blauwe elementen, zoals bomen, heggen, beken en sloten.

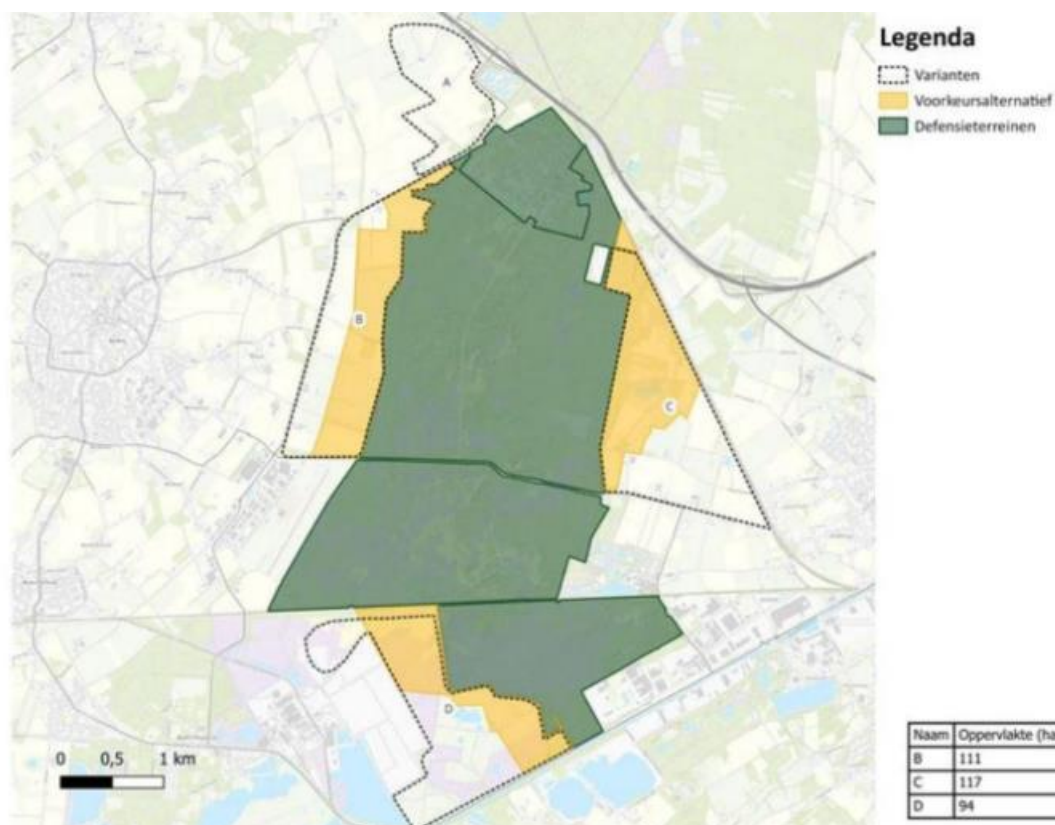
Gezien de omvang van de opgaven maken wij ons zorgen over de extra druk die de uitbreiding van Defensieactiviteiten op de Limburgse natuur en leefomgeving zal leggen. Wij roepen Defensie daarom op om – juist in het kader van de beschikbare investeringsruimte – ook te investeren in de omgeving, en om de negatieve effecten zoveel mogelijk te beperken.

De NMF Limburg heeft in eerdere zienswijzen geprotesteerd tegen de re-activatie van vliegbasis De Peel en is daarom verheugd dat deze luchtmachtbasis niet geselecteerd is als voorkeurslocatie voor vluchten met F-35's of voor de aanleg van een zogenaamde 'dirtstrip'. Wel hebben wij nog enkele zorgen met betrekking tot de voorgenomen plannen die in het ontwerp NPRD staan genoemd.

2.1. Uitbreiding oefenterrein Weerterheide met oefendorp en graafactiviteiten en ingebruikname Nassau-Dietzkasernen in Budel

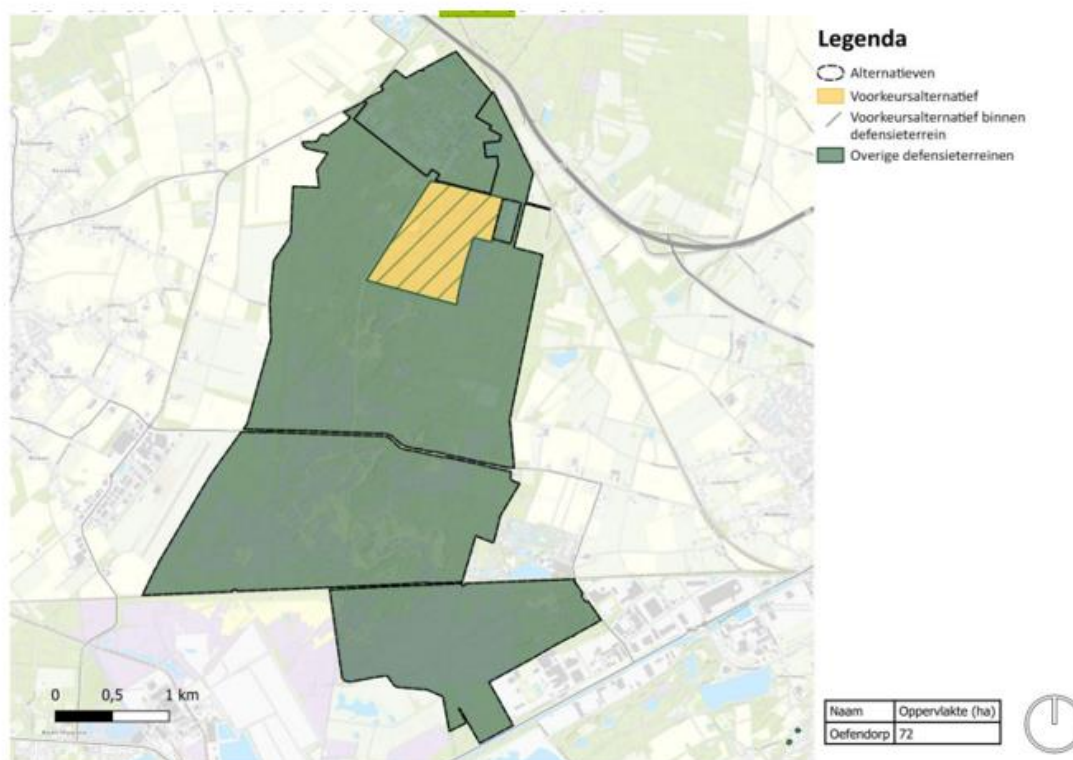
Voor de behoefte 'Oefenen in verstedelijkt gebied' is de Weerterheide als voorkeursalternatief aangeduid, omdat hier per saldo de minst zware negatieve effecten zijn (en deels mitigeerbaar op het gebied van natuur). Deze locatie heeft de primaire voorkeur van Defensie vanwege verdringingseffecten op de andere locaties. Er wordt gesteld dat de ruimtevrage voor oefenterrein Weerterheide 300 ha is, aanvullend op het bestaande terrein, maar de onderbouwing hiervan ontbreekt. Oefenterrein Weerterheide is nu ruim 1.000 ha groot, aan de noordkant ligt de voormalige Nassau Dietz-kazerne die nu in gebruik is als opvanglocatie voor asielzoekers.

In het MER is gekeken naar 4 verschillende varianten A t/m D. Er is uiteindelijk een voorkeursvariant samengesteld die bestaat uit 322 hectare in de uitbreidingsvarianten B, C en D; deze heeft minder grote en nadelige effecten met name op woningen en landbouwgrond:

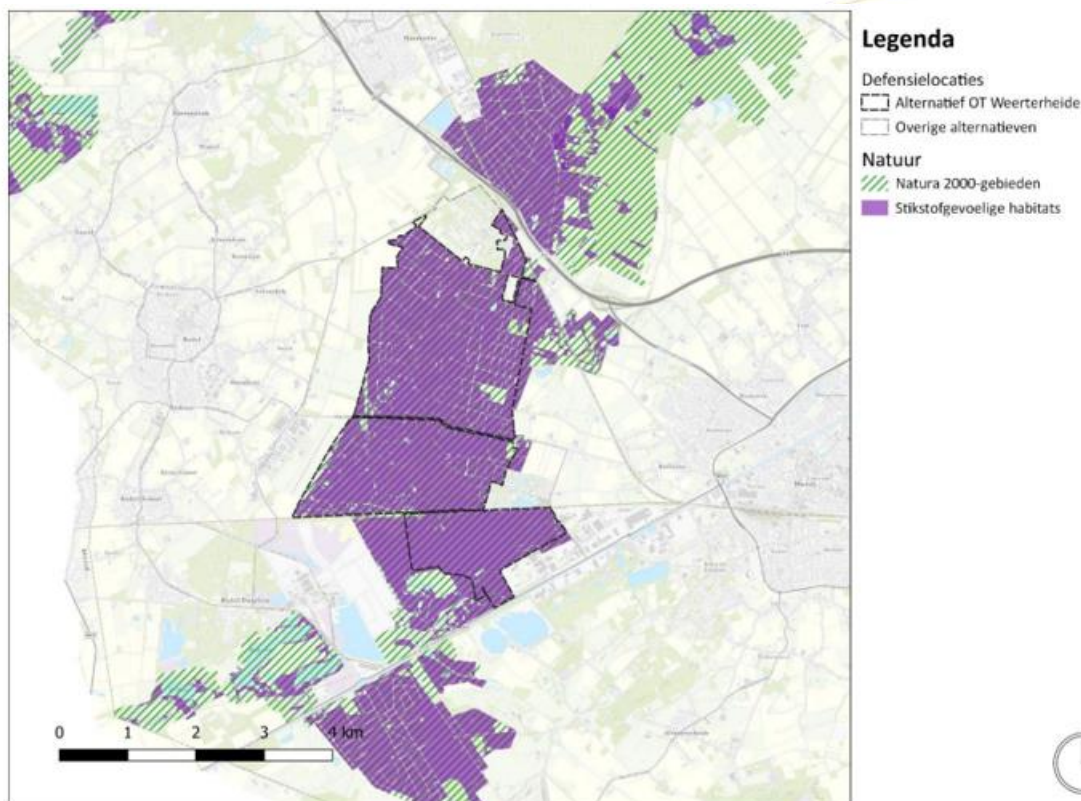

Het groene gebied is het bestaande militaire oefenterrein Weerterheide. Het gele gebied is de door defensie beoogde uitbreiding ervan.

Het oefenterrein Weerterheide is onderdeel van het Natura 2000-gebied Weerter- en Budelerbergen & Ringselven. Dit Natura 2000-gebied bestaat uit de deelgebieden Weerterbos, Ringselven en Kruispeel (Habitatrichtlijngebied) en de Hugterheide en de Weerter- en Budelerbergen (Vogelrichtlijngebied). Defensie heeft in het MER een aantal locaties onderzocht voor een oefendorp. Hierbij scoorde de Nassau-Dietz kazerne als alternatief relatief minder slecht in de milieubeoordeling vanwege de bestaande bouw en minder impact op de leefomgeving. Defensie heeft uiteindelijk als voorkeursalternatief voor een oefendorp Weerterheide aangewezen, middenin het Vogelrichtlijngebied (zie de 2 kaarten hieronder):

Het gele blok is de plek voor het beoogde oefendorp.

Ligging Oefenterrein Weerterheide als onderdeel van Natura 200

In het MER staat dat de populatiedoelstelling voor de aangewezen Vogelrichtlijnsoorten nachtzwaluw, boomleeuwrik en roodborsttapuit niet in gevaar komt. Maar dat de voorgenumen activiteit wel zal leiden tot ruimtebeslag en daarmee vermindering van het areaal van het leefgebied. Daarnaast leidt verstoring tot een verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied, aangezien rust een belangrijke sleutelfactor is voor het behalen van de doelstellingen. Het areaal en de kwaliteit van het leefgebied staat wel onder druk, de dichtheden van de vogels zijn nog niet optimaal. Daardoor is een belemmering van de instandhoudingsdoelstellingen voor omvang en kwaliteit van het leefgebied door het voornemen niet uit te sluiten. Dan zijn significante effecten – zonder mitigerende maatregelen – niet uit te sluiten.

In het MER worden een aantal mitigerende maatregelen genoemd, zoals het zoveel mogelijk ontzien van heide- en zandverstuivingsgebieden en het creëren van een bufferzone met inwaartse zonering om zo overgangszones te maken. Hoewel mitigatie wordt voorgesteld (zoals bufferzones en inwaartse zonering), achten wij de effectiviteit daarvan niet bewezen. De impact op soorten zoals de zeer verstoringsgevoelige nachtzwaluw is mogelijk significant, en de benodigde compensatieoppervlakte (tot 167 ha) voor het NNN is fors. Daarnaast is onduidelijk welke activiteit(en) en bijbehorende effecten onderdeel zijn van een oefendorp.

De NMF Limburg is fel tegen de realisatie van een oefendorp middenin een Vogelrichtlijngebied. In het MER scoorde de Nassau-Dietz kazerne als alternatief relatief minder slecht in de milieubeoordeling, vanwege de bestaande bouw en minder impact op de leefomgeving. Wij dringen er daarom op aan om de kazerne als oefendorp te gaan gebruiken in plaats van oefenterrein Weerterheide.

Bovendien is Defensie op zoek naar oefenterreinen met graafmogelijkheden (behoefte 44) waarbij ook gekeken is naar Weerterheide. De effecten van mogelijke graafwerkzaamheden op de Weerterheide worden in het MER onvoldoende toegelicht.

Wij maken ons ernstige zorgen over de cumulatieve effecten van drie samenhangende ontwikkelingen:

- De ingebruikname van de Nassau-Dietzkasernen;
- De fysieke uitbreiding van het oefenterrein Weerterheide;
- De aanleg van een militair oefendorp binnen het Natura 2000-gebied.

Hoewel het terrein reeds militair wordt gebruikt, is er sprake van significante natuurwaarden (zandverstuivingen, heide, leefgebieden voor o.a. nachtzwaluw en boomleeuwierik) en valt het grotendeels binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) én Natura 2000.

De beoogde uitbreiding zal leiden tot:

- Aantasting van beschermde habitattypen;
- Geluid- en lichthinder;
- En een toename van stikstofdepositie.

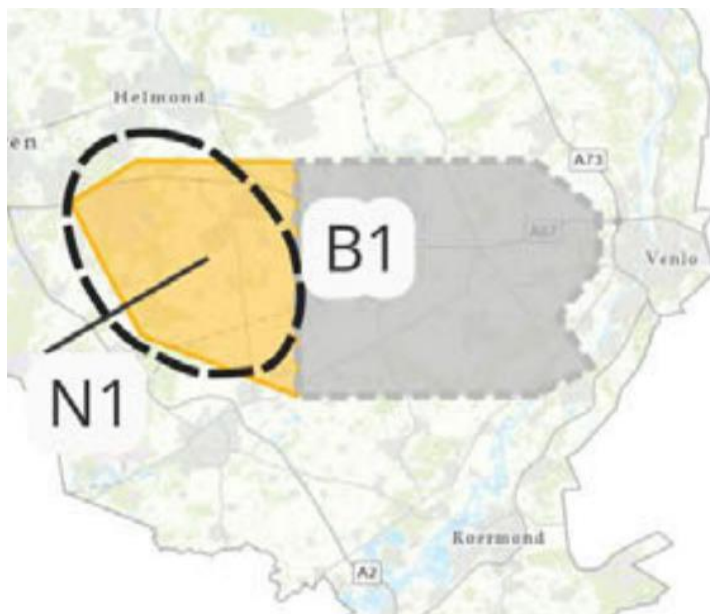
In het MER wordt gesteld dat er alleen stikstofdepositie is tijdens de realisatiefase en dat in de gebruiksfase geen stikstofeffect bij een oefendorp is. Dit lijkt ons onjuist, omdat oefeningen met voertuigen, gebruik van explosieven en vuurwapens ook zorgen voor structurele, herhaalde stikstofdepositie.

De voorgestelde uitbreiding van oefenterrein Weerterheide (gebied D) bevindt zich deels op vervuilde gronden rondom een zonnepark. Wij vragen aandacht voor:

- De mogelijke verplaatsing van verontreiniging door intensieve militaire activiteiten;
- Impact op lokale waterkwaliteit en drainage.

2.2. Laagvlieggebied helikopters

Defensie heeft de behoefte om meer te kunnen oefenen met het laagvliegen van helikopters. Het voorkeursalternatief bestaat in dit kader uit de bestaande 12 laagvlieggebieden en 8 nieuwe laagvlieggebieden. In Limburg ligt een bestaand laagvlieggebied B1 in de Peel: dit zal volgens het Ontwerp NPRD worden uitgebreid (zie het kaartje hieronder).

Het gebied dat nu van Venlo tot Neerkant loopt, wordt vergroot in westelijke richting naar Asten en Someren, tot de spoorlijn bij Heeze. De grotere zone blijft beperkt tot het gebied ten zuiden van de A67. Naast de uitbreiding van het laagvlieggebied in de Peel komen er acht nieuwe laagvlieggebieden bij, verspreid over de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland, Flevoland, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant en Limburg.

Het is positief dat de laagvliegreun straks over meer gebieden verdeeld gaan worden, maar wij maken ons wel zorgen over een mogelijk intensiever gebruik van het laagvliegrebied in de Peel. Het nieuwe laagvliegrebied NI, dat deels over Limburgs grondgebied ligt (regio Peel), leidt tot zorgen over:

- Verstoring van vogels en andere dieren doordat de helikopters tot op grasspriet hoogte mogen vliegen;
- Verhoogde geluidsdruk op nabijgelegen natuurgebieden;
- Cumulatieve effecten met andere ruimtelijke claims (woningbouw, landbouw, stikstof).

Hoewel de spreiding van laagvliegreun over meer gebieden wordt beschouwd als een voordeel, achten wij dit slechts verdedigbaar als gevoelige gebieden (broedgebieden, rustgebieden, stiltegebieden) uitgesloten worden.

3. Overige punten

3.1 Stikstofdepositie

Intensivering van het aantal helikoptervluchten en uitbreiding van oefenterrein Weerterheide met daarin een oefendorp, zullen leiden tot extra stikstofdepositie op de nu al overbelaste Limburgse Natura 2000-gebieden. Zolang er geen geborgde aanpak ligt die inzet op natuurherstel en stikstofreductie wordt in de PlanMER terecht geconstateerd dat nieuwe plannen moeilijk vergunbaar zijn. Wij hebben bezwaren tegen het feit dat Defensie een uitzonderingspositie of bijzondere positie wil innemen vanwege de veiligheid van het land (zie ook onze reactie op de Wet op de gereedheid hieronder). Wat ons betreft zal de inzet vooral moeten zijn dat de nieuwe activiteiten van Defensie, bijvoorbeeld de uitbreiding van oefenterrein Weerterheide, zoveel mogelijk worden gecombineerd met het realiseren van extra natuur en/of verbetering van de hydrologische omstandigheden waardoor er – ondanks de extra stikstofdepositie – sprake is van een plus op de natuurkwaliteit. De Natuurherstelverordening die sinds augustus 2024 van kracht is verplicht Defensie om waar mogelijk compenserende maatregelen te nemen om ecologische schade elders te beperken.

3.2 Piekgeluidsbelasting

In opdracht van onze collega organisatie Natuur en Milieu Gelderland heeft n4o, een adviesbureau voor milieue, geluid en planologie, in samenwerking met de Stichting Geluidshinder een expertbeoordeling gemaakt van de mogelijke geluidseffecten op mens en dier vanwege de plannen die Defensie heeft in het kader van het ontwerp NPRD. Het rapport hiervan is bijgevoegd (bijlage 1).

Onderbelichte effecten in het MER:

Het MER belicht niet alle mogelijke geluidseffecten (voldoende), met name die op mens en dier. Dit betreft specifiek:

- o **Piekgeluiden:** Deze kunnen aanzienlijke negatieve gevolgen hebben voor de menselijke gezondheid (gehoorschade, slaapverstoring, schrikreacties, chronische stress, verminderde concentratie) en dieren (angst, stress, gedragsveranderingen, fysieke schade, wijziging in populatie).
- o **Laagfrequent geluid (LFG):** Geluiden met frequenties tussen 20 en 100 Hz kunnen een aanzienlijke impact hebben op mens en dier, omdat ze grote afstanden afleggen en door gebouwen kunnen dringen. Dit aspect is sterk onderbelicht in het MER. Helikopters produceren significant laagfrequent geluid. Effecten op mensen omvatten hinder, slaapverstoring, concentratieproblemen, druk op oren en hoofd, en psychische klachten. Bij dieren kan het leiden tot verstoring van communicatie, beïnvloeding van navigatie en foerageren, stress, gedragsverandering, en impact op voortplanting.

- **Cumulatief geluid en beleving:** De optelsom van verschillende geluidsbronnen over een bepaalde periode (cumulatie) kan een significant effect hebben op de leefomgeving en gezondheid, maar is niet (voldoende) uitgewerkt in het MER. Het is van belang om inzicht te krijgen in de cumulatie van verschillende defensiebronnen (bijvoorbeeld gelijktijdig vliegen van meerdere helikopters). Ook "rattle noise" bij piekniveaus vanaf 75 dB(A) bij Chinook-helikopters, wat ook bij de plannen van Defensie verwacht wordt, kan een rol spelen.

Bovengenoemde punten versterken onze zorg over de druk die de uitbreiding van defensieactiviteiten zal uitoefenen op de Limburgse natuur en de kwaliteit van de leefomgeving. Ze benadrukken de noodzaak van een integrale beoordeling van geluidseffecten.

3.3 Wet op de gereedstelling (Wodg)

Tegelijk met de tervisielegging van het ontwerp NPRD loopt de internetconsultatie over de (voorontwerp) Wodg. Deze wet regelt vrijstellingen en afwijkingsbevoegdheden voor milieutoestemmingen. Verder stelt de minister een gebieds- en soortenprogramma vast. Tenslotte wordt onder verwijzing naar het Europees recht (de Habitatrichtlijn en de Natuurherstelwet) het additionaliteitsvereiste buiten werking gesteld. Vanwege de grote samenhang met het NPRD benoemen we in deze zienswijze ook kort onze bezwaren ten aanzien van de WodG. In het algemeen zijn wij van mening dat de Wodg geen blanco check mag zijn voor het ongelimiteerd militair oefenen en trainen. Het is onaanvaardbaar dat hiermee een groot deel van de checks and balances ter bescherming van andere belangen komt te vervallen. Op zijn minst zouden vrijstellingen en afwijkingsbevoegdheden een tijdelijk karakter moeten hebben. Een toets en eventuele aanpassing achteraf moet tot de mogelijkheden blijven behoren.

4. Kritische vragen voor het ministerie

1. **Ruimteclaimvalidatie:**
Op basis van welke onafhankelijke analyse is de noodzaak voor 322 hectare uitbreiding bij Weeterheide vastgesteld?
2. **Alternatief gebruik Budelkazerne zonder uitbreiding Weeterheide:**
Is onderzocht of de Nassau-Dietzkazerne zelfstandig kan functioneren (zonder uitbreiding van het terrein) met intensief binnenstedelijk of virtueel trainen?
3. **Cumulatieve effecten op natuurwaarden:**
Hoe zijn cumulatieve effecten op broedvogelpopulaties beoordeeld, gelet op verstoring, ruimtebeslag en stikstof in samenhang?
4. **Recreatie en openbaarheid:**
Op welke wijze blijft recreatief medegebruik (wandelen, fietsen, natuurbeleving) op Weeterheide mogelijk? Is het sportveld binnen variant B behouden?
5. **Compensatie NNN/Natura 2000:**
Waar en hoe wordt de benodigde compensatie van 120–167 hectare voor NNN concreet gerealiseerd? Vindt dit binnen Limburg plaats?
6. **Transparantie in besluitvorming:**
Welke rol krijgen de Provincie Limburg en lokale belanghebbenden bij het definitieve locatiebesluit?

5. Afsluiting

Gelet op de potentieel ingrijpende effecten op natuur, leefomgeving en lokale gemeenschappen roepen wij het Ministerie op om:

- De uitbreidingsplannen voor de Weerterheide te heroverwegen;
- Het laagvlieggebied bij de Peel niet op te nemen zonder uitgesloten zones;
- De onderbouwing van de ruimteclaims transparanter te maken;
- En volwaardige compensatie van natuurwaarden te garanderen.

Hoogachtend,

Stichting Natuur en Milieufederatie Limburg,

Harry Boesten
Interim directeur

Mede namens:
Werkgroep Behoud de Peel
Gezond Leefmilieu Venray
Stichting Natuur en Rust